

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
40 (1997-1998)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-18-4

001 3811

BRNO 1999

PD 4423

S 9990385

395

250, ✓

PŘEHLED VÝZKUMŮ 40 (1997-1998)

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: ps@isibrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla,
Richard Zatloukal

Na titulním listě: Mikulčice - sídliště na "Klášteřisku"

Tisk: BEKROS

Náklad: 350 ks

Publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou

© 1999 by the Authors

All rights reserved

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

OLOMOUC – SLAVONÍN (okr. Olomouc)

„Horní lán“. Středohradištní a mladohradištní období. Sídliště, pohřebiště. Záchranný výzkum.

V měsíci červenci 1997 byla realizována druhá etapa archeologického výzkumu na ploše určené k výstavbě prodejního areálu Mercedes-Benz v poloze Horní lán na katastru Olomouce-Slavonína. Poloha byla osídlena od 5. až do 1. tisíciletí před n.l. V 9. a 10. století našeho letopočtu se na Horním lánu rozkládalo velkomoravské pohřebiště, které mělo své pokračování v 11. a 12. n.l. Pohřebiště počtem hrobů, ale především sociálním postavením pohřbených patří k nejvýznamnějším dosud prozkoumaným pohřebištím z tohoto období na střední Moravě. Bojovnícké hroby vybavené zbrojí a hroby se stříbrnými a pozlacenými šperky (obr.1:1,2) podtrhují význam Olomouce jako jednoho z významných center Velké Moravy.

Miroslav Šmíd, ÚAPP Brno

Resumé:

Olomouc-Slavonín (Bez. Olomouc). Feldflur „Horní lán“. Mittel und jüngere Burgwallzeit. Siedlung, Gräberfeld. Rettungsgrabung.

OLOMOUC - SLAVONÍN (okr. Olomouc)

„Horní lán“. Sídliště. Neolit (VK), eneolit (KKA, KZP), doba bronzová (ÚK, SMK), středověk a novověk. Záchranný výzkum.

Na rozdíl od minulých let, kdy bylo zkoumáno velkomoravské a mladohradištní pohřebiště, v roce 1997 byl zjištěn jen sporadické nálezy keramických střepů z tohoto období a jako zvláštnost i novověký objekt neznámého účelu. Viz „doba bronzová - Olomouc-Slavonín“.

Jaroslav Peška - Mojmir Bém, ÚAPP Olomouc

Resumé:

Olomouc-Slavonín (Bez. Olomouc). Feldflur „Horní lán“. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

OLOMOUC-SLAVONÍN (okr. Olomouc)

Jižní ulice č.p. 1. Sídliště. Doba bronzová - starší doba bronzová, novověk (17. stol.). Záchranný výzkum.

Při záchranném výzkumu objevena destrukce kachlových kamen v podobě mnoha zlomků kachlů s erbem Rudolfa II. (viz doba bronzová - Olomouc-Slavonín).

Jaroslav Peška - Ladislav Šmejda, ÚAPP Olomouc

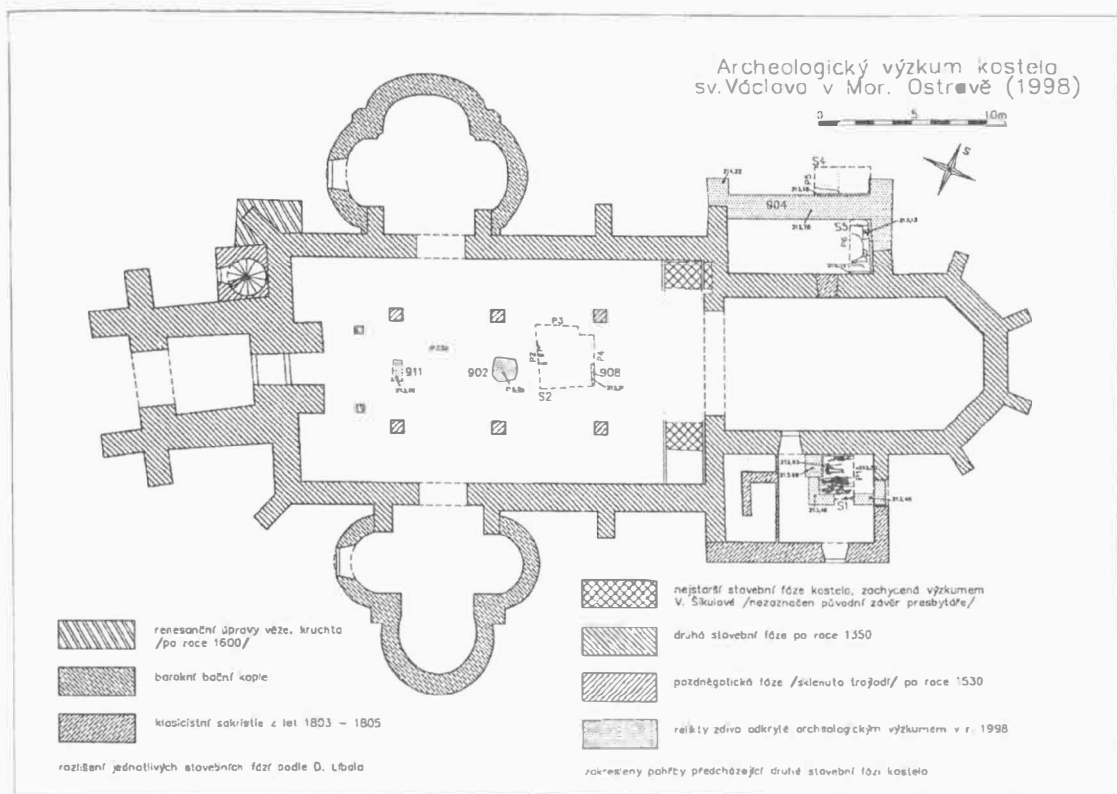
Resumé:

Olomouc-Slavonín (okr. Olomouc). Siedlung. Bronzezeit - Frühbronzezeit, Neuzeit (17. Jh.). Rettungsgrabung.

OSTRAVA (okr. Ostrava)

Kostel sv. Václava. Kostelní hřbitov. Středověk, novověk. Záchranný výzkum.

Statické zabezpečení kostela sv. Václava v Moravské Ostravě si vynutilo rozsáhlé zásahy do historického terénu jak v samotném kostele, tak i v jeho bezprostředním okolí. Proto zde byla v průběhu roku 1998 Archeologickým oddělením PÚ v Ostravě provedena sondáž, v rámci které byly otevřeny tři sondy v interiéru kostela a dvě v jeho exteriéru.

Obr. 1: Celková situace a rozmístění sond při výzkumu kostela sv. Václava v Ostravě.

Středověké jádro kostela sv. Václava tvoří polygonálně uzavřený presbytář, původně plochostropá obdélná loď a k západnímu průčelí připojená hranolová věž. Vznik této stavební fáze je kladen do doby po polovině 14. stol. (Líbal 1972; Eliáš 1974). Archeologickým výzkumem v 70. letech tohoto století, který se omezil na interiér presbytáře a východní části obou bočních lodí, byly zjištěny rovněž relikty základového zdiva, interpretovaném autorkou výzkumu jako pozůstatky ještě starší sakrální stavby, která vznikla na řadovém pohřebišti datovaném do 13. stol., jehož některé hroby nejstarší kostel překryl (Šikulová 1968; 1970). První nepřímá písemná zmínka o ostravském kostele pochází z roku 1297 (CDM V, 62).

První sonda (S 1) o rozměrech 2,7 x 2,1 m v stávající sakristii (zřízené počátkem 19. stol.) položená k jižní zdi presbytáře, t. j. v historickém exteriéru kostela, potvrdila předpoklad, že výstavba presbytáře byla realizována v místech s již rozvinutou tradicí pohřbívání, jak o tom svědčily jeho základem porušené tři pohřby. Hroby tohoto horizontu byly zahloubeny částečně mělce do jílovitého podloží a do výplní ještě starších hrobových jam a většinou se již vzájemně porušovaly. Hrobové zásypy byly charakteristické příměsí stavebního materiálu (fragmentů omítky či malty a pískovce), ne ovšem takové četnosti jako v horizontu stratigraficky následujícím. Výškový rozdíl mezi niveletou horní hrany základu presbytáře (212,64 m.n.m.) zachycené 0,33 m nad povrchem podloží a dnem hrobových jam činí minimálně 0,44 m.

Nejednoznačná je interpretace ještě níže zachycených hrobových jam. Jejich zahloubení do podloží, na kterém byla registrována asi 0,3 m silná zkulturně tmavá vrstva komunikačního charakteru, dosahovalo až 0,7m. Jako první zde byl uložen pohřeb 841, jehož

zásyp neobsahoval stavební materiál, stejně jako výplň hrobové jámy 589, která tento hrob v malé míře porušila. Celá tato situace byla bezprostředně překryta již třemi hroby se zásypem obsahujícím stavební materiál, aniž by skelety nejdříve uložených pohřbů porušily. Přibližně stejnou míru zahloubení oproti podloží vykazovaly i další dva vzájemně se překrývající pohřby se zásypy se stavebním materiálem.

Největší počet pohřbů v sondě v sakristii náležel horizontu následnému založení stávajícího presbytáře. Povrch této hřbitovní vrstvy, ve které nešlo zásypy jednotlivých hrobových jam rozlišit, se nacházel 0,9 m nad horní hranou základu presbytáře. Skelety ležely místy až ve čtyřech vrstvách nad sebou, nápadné bylo vysoké procentuální zastoupení dětských koster. Tato vrstva byla porušena základem 901 pro přístavek vnitřních rozměrů 2,0 x 3,0 m nejasného účelu, připojeným k základům dvou sousedních opěráků presbytáře, z nichž západní byl, stejně jako přístavek, před vybudováním klasicistní sakristie zřejmě stržen. Stratigrafii sondy v sakristii uzavírala písčité dorovnávká pod její recentní dlažbou.

V hlavní lodi odhalily 0,5 m hluboké rýhy pro betonový věnec, staticky zajišťující základy kostela, přibližně v ose hlavní lodi reliktů zdiva půdorysných rozměrů 1,3 x 1,3 m, situované vždy mezi mezilodními pilíři. K nejvýhodnějšímu z těchto zbytků zdiva byla položena sonda (S 2) o rozměrech 3,0 x 3,3 m, umístěná svým SV nárožím k patce prvního mezilodního pilíře evangelijní strany trojlodí. Ukázalo se, že toto zdivo 908 je možné interpretovat jako patku sloupu podepírajícího plochý trámový strop do doby, než bylo trojlodí zaklenuto v 2. pol. 16. stol. pozdně gotickou klenbou. Celková výška dochovaného základového a nadzemního zdiva činila 1,1 m. Hroby odkryté v interiéru kostela svědčily o odlišném vývoji stratigrafie v interiéru a exteriéru kostela. Pravděpodobně v souvislosti s pozdně gotickými úpravami lodi zde byl terén snižen, takže pohřby, pro jejichž datování máme dobrou oporu v nálezech několika mincí, uložené krátce po završení této stavební fáze, dosáhly až 0,7 m pod povrch podloží. V důsledku toho byl téměř beze zbytku zničen nejstarší horizont pohřbívání.

Sonda S 3 byla otevřena v severozápadním rohu trojlodí pod renesanční kruchtou. Po dohodě se stavební firmou však bylo od prací v ní upuštěno. Archeologicky tak byla prozkoumána v tomto prostoru pouze nejmladší část stratigrafie.

Další archeologická zjištění byla učiněna severně od presbytáře. Po strojním odstranění recentních vrstev se objevila koruna 9,90 m dlouhé a 1,20 m široké zdi 908, se stěnou presbytáře rovnoběžná, která se pravouhle zalamovala směrem k opěrnému pilíři v prodloužení vítězného oblouku kostela a k opěrnému pilíři severní zdi presbytáře. Sonda S 4 o rozloze 1,5 x 3,0 m položená k jejímu vnějšímu líci ukázala, že základová spára se nachází 0,20 m pod povrchem sníženého podloží s niveletou 212,35 m.n.m. Mírně rozšířený základ této zdi dosahoval výšky 0,85 m, maximální výška dochovaného zdiva činila 1,05 m. Další sonda (S 5), půdorysných rozměrů 3,0 x 1,1 m, byla otevřena podél západního vnitřního líce zdi a západního líce opěráku presbytáře. Prokázala, že obě tyto struktury byly vybudovány na společném základu, provázaném se základem presbytáře. Toto zjištění umožňuje ztotožnit popsané reliktů zdiva s gotickou sakristií doloženou písemnými prameny a zbořenou počátkem 19. stol. Vznik sakristie současně s druhou stavební fází kostela dokládají i čtyři hrobové jámy, základem opěráku a sakristie porušené, a vně sakristie rozvinutý horizont etážového pohřbívání s hroby respektujícími tuto část kostela. V interiéru původní sakristie se v takové intenzitě nepohřbívalo, 0,35 m nad horní hranou základu presbytáře s niveletou 212,72 m.n.m. se dochoval relikt podlahy sakristie tvořený zvětralými pískovcovými plotnami.

V žádné s popisovaných sond nebyly zachyceny doklady, které by svědčily o jiné než sakrální a funerální tradici využití tohoto prostoru. Sondy 1, 4 a 5 ukázaly, že dochované středověké jádro kostela sv. Václava vzniklo v místech již delší dobu užívaném jako pohřebiště. Není pochyb, že část pohřbů, do té doby zde uložených, má vztah k relikvím sakrální stavby, zachyceným výzkumem V. Šikulové. Poněkud problematičtěji se jeví hodnocení hrobových jam, v jejichž zásypech se nevyskytoval stavební materiál. V presbytáři byly dokonce tři hroby tohoto horizontu překryty závěrem první fáze kostela (Šikulová 1970, 57). Autorka výzkumu v této souvislosti uvažovala o řadovém pohřebišti, později v literatuře hodnoceném jako doklad předlokačního osídlení území Moravské Ostravy (Bakala 1993, 27). Celkovou plochou nepřilíší rozsáhlá sondáž nemohla uspokojivě zodpovědět všechny otázky spojené s nejstarším horizontem pohřbívání v areálu kostela. Stratigrafie nejstarších hrobových jam v sondě S I však naznačuje, že počátky pohřbívání v kostele a jeho okolí již byly vázány místem vyhrazeným tomuto účelu v prostředí lokovaného města. Tomu neodporuje ani datování nepočteného souboru keramiky ze zásypů nejstarších hrobových jam a z nesouvisle dochované zkulturněné vrstvy na podloží, který je možno zařadit do 2. pol. 13. stol. a na počátek století následujícího, což je celkem ve shodě s názory novější literatury na počátky Moravské Ostravy - J. Bakala (1993, 32-33) považuje lokaci města za pravděpodobnou mezi lety 1268-1278, nevylučuje ovšem ani možnost založení města již před tímto datem, ale ještě v době episkopátu Bruna ze Schauenburku.

Archeologický výzkum v kostele sv. Václava přinesl rovněž pozoruhodné doklady zvyklostí spjatých s pohřbíváním v pozdním středověku a novověku. Zatímco ve starších horizontech kostelního hřbitova nebyl zaznamenán žádný doklad hrobové výbavy, v závěrečné sekvenci etážového pohřbívání vně kostela a v současném horizontu pohřbů v interiéru bylo celkem ve čtyřech případech zjištěno vložení mince do ústní dutiny pochovaného. Určený numismatický materiál (Dr. J. Šmerda) dovoluje připsat rozšíření tohoto zvyku 16. stol. Dva ze skeletů s mincemi v ústech navíc byly provázeny známkami neobvyklé úpravy pohřbu. Skelet z pohřbu 862 byl kromě tří drobných stříbrných ražeb vložených do úst vybaven i dlaždicí o rozměrech 24 x 4 x 5,5 cm položenou nakoso na hrudník, zásyp pohřbu 804 byl zase nápadný koncentrací větších kamenů a říčních valounů bezprostředně na skeletu, zejména pak v okolí lebky. Z nejmladších hrobových jam pochází drobná kolekce předmětů osobního charakteru jako například prstýnků, medailonků a zbytků růžence.

Michal Zezula, PÚ v Ostravě, Arch. odd. Opava

Literatura:

- Bakala, J., 1993: Ostrava v období vrcholného středověku (do roku 1437), In: Dějiny Ostravy, Ostrava, 25 -50.
 Eliáš, J. O., 1974: Kostel sv. Václava - nejstarší dochovaná památka v Ostravě, Ostrava 7, 87-113.
 Líbal, D., 1972: Stavebně - historický průzkum kostela sv. Václava v Ostravě, rkp.
 Šikulová, V., 1968: Předběžná zpráva o výzkumu kostela sv. Václava v Ostravě, PV 1967, 101-103.
 Šikulová, V., 1970: Pokračování výzkumu v kostele sv. Václava v Ostravě, PV 1968, 57-58.

Resumé:

Ostrava (bez. Ostrava). Kirche St. Wenzel, Gräberfeld. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.